

Ο ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΟΥΔΕΛΗ

Ἡ ἱστορία τῶν βυζαντιακῶν οἰκῶν δὲν ἔχει γραφῆ ἀκόμη, ὅσῳ δὲ πλειότερον γινώσκεται, τοσοῦτῳ μᾶλλον συντελεῖ εἰς τὴν διαφώτισιν ἐν μέρει μὲν τῆς λογοτεχνίας τοῦ Βυζαντίου, γενικώτερον δὲ τῆς καθ' ὅλου ἱστορίας αὐτοῦ.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, ὅσάκις παρίσταται ἡμῖν εὐκαιρία, πειρώμεθα τῆς συναγωγῆς τῆς ὑπαρχούσης ὕλης περὶ ἐνίων οἰκογενειῶν τοῦ Βυζαντίου, παραδοκοῦντες καὶ τὴν παρ' ἄλλων τυχόν συμπλήρωσιν τῶν ὑφ' ἡμῶν γραφομένων. Οὕτως ἐγράψαμεν ἴδι, περὶ τῶν Ἀργυροπούλων¹, Ἀσάνη², Ἀψαράδων³, Βρανάδων⁴, Γοριανιτῶν⁵, Γρηγοροπούλων⁶, Διςυπάτων⁷, Ἐσκαμματισμένων⁸, Ζυγομαλάδων⁹, Καλοφρενάδων¹⁰, Καπανδριτῶν¹¹, Καραντηνῶν¹², Καυκαδηνῶν¹³, Λαμπηνῶν¹⁴, Λιπαριτῶν¹⁵, Μελιτηνιωτῶν¹⁶, Νεστόγκων¹⁷, Παναρέτων¹⁸, Περιστέρη¹⁹, Πυρο-

¹ Ἀργυροπούλαιο. Ἐν Ἀθήναις σ. π' κ. ε. Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Γ' σ. 366.

² Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Α' σ. 203 κ. ε.

³ Αὐτόθι Τόμ. Β' σ. 93, 377. Τόμ. ΙΑ' σ. 9, 11 κ. ε.

⁴ Αὐτόθι Τόμ. Ζ' σ. 347.

⁵ Αὐτόθι Τόμ. ΙΒ' σ. 438.

⁶ Αὐτόθι Τόμ. ΙΓ' σ. 140.

⁷ Αὐτόθι Τόμ. Γ' σ. 122.

⁸ Αὐτόθι Τόμ. Γ' σ. 182 κ. ε. Τόμ. ΙΑ' σ. 492. Τόμ. ΙΒ' σ. 371.

⁹ Αὐτόθι Τόμ. Δ' σ. 489. Τόμ. Θ' σ. 253. Τόμ. Ε' σ. 199. Τόμ. Γ' σ. 350. Τόμ. ΙΒ' σ. 390.

¹⁰ Αὐτόθι Τόμ. Α' σ. 43 κ. ε.

¹¹ Αὐτόθι Τόμ. Ζ' σ. 89. Τόμ. Γ' σ. 195.

¹² Αὐτόθι Τόμ. Θ' σ. σ. 410 κ. ε. Τόμ. ΙΓ' σ. 18.

¹³ Αὐτόθι Τόμ. Ζ' σ. 354.

¹⁴ Αὐτόθι Τόμ. ΙΑ' σ. 369 κ. ε. Τόμ. ΙΓ' σ. 138.

¹⁵ Αὐτόθι Τόμ. Ζ' σ. 354.

¹⁶ Αὐτόθι Τόμ. ΙΒ' σ. 7, κ. ε., 246, 370.

¹⁷ Αὐτόθι Τόμ. Θ' σ. 413.

¹⁸ Αὐτόθι Τόμ. Δ' σ. 264 κ. ε. Τόμ. Ε' σ. 112 κ. ε.

¹⁹ Αὐτόθι Τόμ. Θ' σ. 304.

πούλων¹, Ῥωσῳτᾶ², Σγουρομαλλαίων³, Συγκλητικῶν⁴, Φακρασῆ⁵ καὶ τῶν οἰκῶν ἐκείνων, εἰς οὓς ἀνήκον βιβλιογράφοι Ἀθηναῖοι⁶ καὶ Λακεδαιμόνιοι⁷ τῶν βυζαντιακῶν ἰχρόνων.

Εἰς δὲ τὰ μέχρι τοῦδε περὶ τῶν βυζαντιακῶν ἐκείνων οἰκῶν ὑφ' ἡμῶν γραφέντα προσθέτομεν σήμερον ὅσα συνηγάγομεν περὶ τοῦ οἴκου Γουδέλη.

Τῶν φερόντων τοῦτο τὸ ὄνομα ἀρχαιότατον γινώσκομεν ὑπερμεσοῦντος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος τὸν Λέοντα Γουδέλην, εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἡ τριακοστὴ πέμπτη τῶν ἐπιστολῶν τοῦ περιφανοῦς Εὐσταθίου τοῦ Θεσσαλονίκης⁸. Ἡ ἐπιστολὴ ἐπιγράφεται ἀπλῶς *Τῷ Γουδέλῳ(ῃ) κυρίῳ Λέοντι*, οὐδεμιᾶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀποδέκτου προστιθεμένης προσωνυμίας. Ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς ἐξάγεται, ὅτι ὁ Λέων Γουδέλης κατεῖχεν ἐπιφανὲς ἀξίωμα· διὸ καὶ βλέπομεν τὸν Εὐστάθιον προσφωνοῦντα αὐτὸν διὰ τῶν λέξεων *καλέ μου δέσποτα*. Τὰ δὲ δεινὰ, εἰς ἃ εἶχε περιπέσει, ἐφ' οἷς παρεπονείτο ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Εὐστάθιον μὴ σωζομένη, εἰς ἣν ἔχομεν τὴν σωθεῖσαν ἀπάντησιν τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, ἀνάγονται κυρίως εἰς τὴν πτωχείαν τοῦ Γουδέλη, περὶ ἧς ὁ Εὐστάθιος παρηγορεῖ αὐτὸν διὰ τῶν ἐξῆς· *Εἰ δὲ μέχρι καὶ τοσούτου τῶν περιπτῶν ἐψίλωσαι, ὡς καὶ περὶ αὐτὸ τὸ τοῦ ἐνδύματος εὐπρεπὲς ἀχρείως ἔχειν, ἀλλ' ὁ τὰ κρίνα κοσμῶν καὶ τὸ ῥόδον ἀντεπαύξων ἡλίου λαμπρότητι καὶ δένδροις χορηγίαν βύσσου φιλοτιμούμενος*

¹ Αὐτόθι Τόμ. Γ' σ. 127 κ. ε.

² Αὐτόθι Τόμ. Θ' σ. 412.

³ Αὐτόθι Τόμ. Δ' σ. 183 κ. ε., Τόμ. Η' σ. 360.

⁴ Αὐτόθι Τόμ. Δ' σ. 244 κ. ε. Τόμ. Σ' σ. 110. Τόμ. Η' σ. 92 κ. ε.

⁵ Αὐτόθι Τόμ. ΙΓ' σ. 29 κ. ε.

⁶ **Σπυρ. Π. Λάμπρου** Ἀθηναῖοι βιβλιογράφοι καὶ κτήτορες κωδίκων ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ 1902 (καὶ ἐν χωριστῷ τεύχει) μετὰ συμπληρωμάτων ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι.

⁷ Λακεδαιμόνιοι βιβλιογράφοι καὶ κτήτορες κωδίκων ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Δ' σ. 152 κ. ε., 303 κ. ε., μετὰ συμπληρωμάτων ἐν ταῖς ἐπομένοις τόμοις.

⁸ *Tafel Eustathii Metropolitae Thessalonicensis Opuscula*. Ἐν Φραγκοφορτίῳ. 1832 σ. 341.

καὶ σκώληκας μηρύνεσθαι διδούς, τὰ τοῖς πολλοῖς τίμια, καὶ ἐκ λειμωνίδος, καθά πού τις ἔφη, πόας ἐξυφαίνεσθαι ποιῶν, ὅποια οὐδὲ ἀράχνης ἂν λειτουργήσειεν, οὐκ ἂν οὐδὲ σοῦ ἀμελήσειεν, ὅτι μηδὲ ἡμῶν οὐδέ τινος ἄλλου τῶν καὶ ἡμῶν¹.

Σύγχρονος δὲ τῷ Λέοντι ἢ ὀλίγῳ προγενέστερος ὑπῆρξεν ἐπὶ αὐτοκράτορος Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143-1180) ὁ Τζουκανδήλης Γουδέλης, ἀνάγων τὸ γένος εἰς ἐπιφανῆ αὐτοκρατορικὸν οἶκον, διότι ἢ πρὸς μητρὸς μήτηρ αὐτοῦ (πατρομήτωρ) ἦτο ἀδελφὴ (συγγόνη) τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου. Ἐκ τιοῦτου δὲ καταγόμενος γένους συνεδέθη ὁ Τζουκανδήλης Γουδέλης μετὰ τοῦ Μανουήλ Κομνηνοῦ, λαθὼν εἰς γάμον τὴν ἐξαδέλφην αὐτοῦ Εὐδοκίαν, θυγατέρα τῆς Θεοδώρας, θυγατρὸς μὲν τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, σύζυγον δὲ τοῦ ἐκ Φιλαδελφείας Κωνσταντίνου Ἀγγέλου, τοῦ γενάρχου τοῦ διαδεχθέντος τοὺς Κομνηνοὺς οἴκου τῶν Ἀγγέλων². Σύγγαμβρος δὲ τοῦ Τζουκανδήλη ὑπῆρξεν ὁ Ἀνδρόνικος Συναδηνός, ἔχων σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τῆς Εὐδοκίας Ζωήν³. Τὴν γενεαλογίαν ταύτην τοῦ Τζουκανδήλη Γουδέλη ἐξάγομεν ἐκ τοῦ ἐπιταφίου αὐτοῦ ἐπιγράμματος, πιθανῶς γεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Στιλβῆ καὶ διασωθέντος ἐν τῷ Μαρκιανῷ κώδικι 524⁴. Ἀνῆλθε δ' ὁ Γουδέλης ἐκεῖνος εἰς τὸ ἀξίωμα σεβαστοῦ, ὡς βλέπομεν ἐξ ἐτέρου ἐπιγράμματος τοῦ αὐτοῦ κώδικος, καὶ εἰς τὸ τοῦ πανσεβάστου. Καὶ ὡς σεβαστὸς μὲν ἀνέθηκεν ἐγγεῖριον εἰς τὴν

¹ Ἐνθ' ἄν. σ. 342, 2 κ. ε.

² Περὶ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀγγέλου ὁ *Ducange* (*Familiae byzantinae* ἐκδ. Παρισίων σ. 202, ἐκδ. Βόγνης σ. 165) λέγει: Quibus ille dignitatibus sub socio Ioanneque Comneno filio fulserit functusque fuerit in aula Constantinopolitana, non tradunt, opinor, scriptores. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθέντος ἐπιταφίου ἐπιγράμματος τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἀνδρόνικου Συναδηνοῦ λέγεται ὁσπότης. Ἴδε Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Η' σ. 154.

³ Ἴδε τὸ εἰς τὸν τάφον τοῦ Συναδηνοῦ ἐπίγραμμα ἐν Νέφ Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Η' σ. 147 στ. 20.

⁴ Ἴδε αὐτὸ ἐκδοσθὲν ὑπ' ἐμοῦ ἐν Νέφ Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Η' σ. 113 κ. ε. —Πρβλ. αὐτόθι σ. 152 ἀρ. 334.

Θεοτόκον μετὰ τῆς συζύγου Εὐδοκίας¹, ὡς πανσέβαστος δὲ παρέστη εἰς τὴν σύνοδον τοῦ 1166 τὴν συνελθοῦσαν ἐναντίον τῆς ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Λαμπηνοῦ ἐκφερομένης διδασκαλίας περὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Ἰωάννου ῥήσεως τοῦ Ἰησοῦ Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστί². Ἡ συνένωσις δύο οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, τοῦ τοῦ Γουδέλη καὶ τοῦ τοῦ Τζυκανδήλη, παρὰ τῷ ἀνδρὶ τούτῳ δὲν εἶνέ τι ἀσύνηθες παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὅπου πολλὰ τοιαῦτα βλέπομεν, προερχόμενα ἐξ ἐπιγαμίας³, καθ' ὃν τρόπον παρὰ τοῖς Ὀλλανδοῖς σήμερον εἰς τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς συμπαραζεύγνυται τὸ τῆς γυναικός. Δὲν γινώσκομεν κατὰ ταῦτα τὸ προωνύμιον τοῦ Τζυκανδήλη Γουδέλη. Ἦτο δὲ τοῦτο πιθανώτατα τὸ Βασιλείος. Καὶ δὴ παρὰ τῷ Κιννάμῳ εὐρίσκομεν μνείαν Βασιλείου Τζυκανδήλη ὡς ἐπιφανοῦς στρατηγοῦ ἐπὶ τοῦ Μανουήλ Παλαιολόγου, ὃν οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐξέπεμψε μετὰ τοῦ Προσοῦχ τῷ 1147 κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Κορράδον Γερμανῶν τῆς δευτέρας σταυροφορίας, θελόντων νὰ ἐκδιάσωσι τὴν διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διάβασιν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν⁴. Ὅτι δὲ ὁ Τζυκανδήλης Γουδέλης ὑπῆρξε στρατηγός, ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἐπιτυμβίου αὐτοῦ⁵, καὶ κατὰ ταῦτα πιθανώτατον εἶνε, ὅτι δικαιούμεθα νὰ

¹ Ἴδε Νέον Ἑλληνομνημῶν ἐνθ' ἀν. σ. 152 ἀρ. 237.

² Νικήτα Χωνιάτου Θησαυρὸς ὀρθοδοξίας ἐν τῇ τοῦ Μίγμυ Ἑλλ. - Πατρολογία Τόμ. ΡΜ' σ. 252. Πρὸς. *Ghalandon* Jean Comnène et Manuel Comnène. Ἐν Παρισίοις. 1912 σ. 648 καὶ 649 σημ. 4.

³ Ἴδε καὶ Νέον Ἑλληνομνημῶν Τόμ. ΙΑ' σ. 274.

⁴ Κιννάμου ἐκδ. Βόννης σ. 72, 21 καὶ σ. 77, 43. Πρὸς. *Ghalandon* ἐνθ' ἀν. σ. 648 σημ. 7.

⁵ Νέου Ἑλληνομνημῶν Τόμ. Η' σ. 124 στ. 6-23. Οἱ στίχοι οὗτοι πρέπει νὰ στιχθῶσιν ὡς ἐξῆς:

Κρύπτει γὰρ ἄνδρα τὸν τόσον Τζυκανδήλην,
τὸν πανσέβαστον μυριαχῶς Γουδέλην
ἐξ ἀξίας τε καὶ γεραρῶν χαρίτων,
οὐ καὶ παρ' αὐτῆς τῆς γεναρχίας κλέος
ἢ πατρομήτωρ καὶ γὰρ αὐτοῦ συγγόνη
Βοτανειάτῃ βασιλεῖ Νικηφόρῳ

ταύτίσωμεν τὸν Τζυκανδήλην Γουδέλην τοῦτον μετὰ τοῦ Βασιλείου Τζυκανδήλη τοῦ Κιννάμου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ πλήρες αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Βασίλειος Τζυκανδήλης Γουδέλης. Βλέποντες δ' ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιτυμβίῳ, ὅτι καὶ ὁ πατήρ τοῦ Τζυκανδήλη Γουδέλη υπῆρξε στρατηγός, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι πατέρα εἶχε τὸν Λέοντα Τζυκανδήλην ἐκείνον τὸν ἐπὶ Ἰωάννου Κομνηνοῦ ἀκμάσαντα, ὅστις τῷ 1124 ἦτο πρόεδρος καὶ δούξ Κυβερραιωτῶν καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψε τὸ ἔτος ἐκεῖνο τὸν Παρισιακὸν κώδικα 1711, εἶχε δὲ σύζυγον Ἄνναν καταγομένην ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν¹.

Μετὰ δὲ τὸν Βασίλειον Τζυκανδήλην Γουδέλην πρέπει νὰ κατέλθωμεν διακόσια περίπου ἔτη, ὅπως συναντήσωμεν ἄλλον ἄνδρα ἐκ τοῦ οἴκου Γουδέλη.

Εἶνε δὲ οὗτος μοναχὸς Γουδέλης, οὐ οὔτε τὸ κοσμικὸν, οὔτε τὸ μοναχικὸν προωνύμιον γινώσκομεν. Πρὸς τοῦτον ἔχομεν σωζομένην ἐπιστολὴν τοῦ Δημητρίου Κυδῶνη, ἀκμάσαντος τὸ δεύτερον ἡμίσι τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ

ἧς ἄξιον βλάστημα φυὲν εὐρέθη,
οὐ κόσμος ἦν φρόνησις, οὐ γνῶσις ἕνεη,
οὐ χειλέων ἔβλυζε γλυκάζων λόγος,
οὐ χεῖρας ὠράϊζεν ἀνδρείας χάρις,
ὅς ἐρμαῖκῶν ἀγλαῖσματων γέμων
ἔπνει τὸν Ἄρην, πῦρ κατ' ἐχθρῶν ἀπέπνει,
βουληφορεῖν δὲ δεξιάν λαχῶν φύσει
στρατηγετεῖν ἄριστος ἦν ἐν ταῖς μάχαις,
τοιοῦτον αὐχῶν καὶ τὸν αὐτοῦ πατέρα
εἰς χεῖρα καὶ βούλευμα καὶ στραταρχίαν.
Ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐγγράφει ταῖς γνησίαις
ἄναξ Μανουὴλ διπλοπόρφυρος κλάδος.

¹ Τοῦ Λέοντος Τζυκανδήλη τοῦτου τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου ποιηθὲν ἐπίγραμμα ἐξέδωκεν ὁ Βασιλιεφδκης ἐν ταῖς Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς Τόμ. Γ' σ. 579 κ. ε. Πρὸς. E. K[untz] ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. 5' σ. 445. Οὐκ ὀρθῶς δ' ὁ Chalandon ἐνθ' ἀν. σ. 279 σημ. 4 ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ εἰρημένου ἐπιτυμβίου ἐν οἷς ἐκθέτει τὰ κατὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ ἀπὸ τῶν προελαυνόντων Γερμανῶν, ὡσεὶ συγχέων τὸν Λέοντα πρὸς τὸν παρὰ τῷ Κιννάμῳ Βασίλειον Τζυκανδήλην.

Boissonade¹. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ Κυδώνης παρακαλεῖ τὸν Γουδέλην νὰ συστήσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Καυκαδηνόν τινα ἀναξιοπαθοῦντα. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος συνεδέετο πρὸς τὸν αὐτοκρατορικὸν οἶκον. Τοῦ αὐτοῦ δὲ πιθανῶς Γουδέλη βλέπομεν γινομένην μνείαν καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ ἀνεκδότῳ ἐπιστολῇ τοῦ Κυδώνη πρὸς τὸν βασιλέα², ἐν ᾗ βλέπομεν αὐτὸν ἰσχύοντα ἐν τῇ αὐλῇ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶνδε· Μετὰ ταῦτα ἐγὼ μὲν τὴν τοῦ βασιλέως εἰςῆλθον αὐλὴν καὶ τῶν ἱερῶν τελουμένων ἠκροώμην, ἠσθόμην δὲ τὸν Γουδέλην καὶ τὸν ἐρμηνευτὴν ὡς ὑπὲρ ἀναγκαίων σοὶ βουλομένους διαλεχθῆναι, μνηύσαντας καὶ δὴ καὶ κληθέντας³.

Ὀλίγῳ δ' ἀργότερον περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος συναντῶμεν ἐκ τοῦ οἴκου Γουδέλη κάπηλον, γνωστὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ τὸν ἐξαίρετον οἶνον ὃν ἐπώλει. Μνημονεύεται δὲ οὗτος ἄνευ τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος ἐν τινὶ ὑπ' ἐμοῦ ἀντιγραφείσῃ δυσωνύμῳ ἀνεκδότῳ πραγματείᾳ, σωζομένη ἐν τῷ κώδικι F 80 τῆς ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθήκης Vallicelliana, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα τελευτῶντα, ἐν φ. 288^b διὰ τῶν ἐξῆς· πρὸς τὰ τῆς πλατείας ἀποτρέχεις καπηλεῖα, καὶ πρῶτα μὲν τῷ Γουδέλῃ παραγίνῃ, ὡς παρ' αὐτῷ δῆπουθεν οἰόμενος εὐρήσειν τῶν κραταιῶν οἴνων τὸν κάλλιστον. Τὸν Γουδέλην δ' ἐκεῖνον πρέπει βεβαίως νὰ ταῦτίσωμεν πρὸς τὸν ἔμπορον μενεμβασιωτικοῦ οἴνου τὸν μνημονευόμενον ἐν τινὶ τῶν λογαριασμῶν τῆς ἐν τῷ Πέραν γενουατικῆς ἀποικίας τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1390⁴. Ἐντεῦθεν δ' ἐξά-

¹ Anecdota nova. Ἐν Παρισίοις. 1844 σ. 319 κ. ε.

² Δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ πρὸ τῆς τελείας μελέτης τῶν τὸ πλεῖστον ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Κυδώνη, εἰς τίνος βασιλέα ἀπηυθύνθη αὐτῇ τῇ ἐπιστολῇ, ἐπιγραφομένη ἀπλῶς Τῷ βασιλεῖ.

³ Ἐν φ. 236^a τοῦ Βουρνεϊκνοῦ κώδικος 75 τῆς ἐν Λονδίνῳ βιβλιοθήκης τοῦ Βρετανικοῦ μουσείου.

⁴ *Les Jorgia Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle.* Ἐν Παρισίοις, 1899 Τόμ. Α' σ. 49. Ὁ τύπος, ὑφ' ὃν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Γουδέλη ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦτον, εἶνε Godeli.

γεται τὸ πόρισμα, ὅτι ὁ Γουδέλης ἐκεῖνος, οὗ ἀγνοοῦμεν τὸ προωνύμιον, ἦτο οἰνέμπορος μεγαλοπραγμῶν.

Ἐκ τούτων φαίνεται, ὅτι κλάδος τις τοῦ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν διακριθέντος διὰ τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ καὶ στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας οἴκου Γουδέλη εἶχεν ὅπωςδῆποτ' ἐκπέσει κατὰ τοὺς μετ' αὐτοῦ χρόνους καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει λατινοκρατίας. Ἀλλὰ δὲν ἔπαυσεν ὁ αὐτὸς οἶκος ἀναδεικνύων ἀνδρας ἐπιφαινείς ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν τελευταίων Παλαιολόγων.

Ἐπὶ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου (1391 - 1425) παρουσιάζονται τῷ 1400 ὁ Γεώργιος Γουδέλης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, ὧν γίνεται μνεῖα ἐν διαφόροις ἐγγράφοις τῶν ἐτῶν ἐκεῖνων¹.

Περὶ τοῦ Γεωργίου Γουδέλη τούτου βλέπομεν λεγόμενον, ὅτι ἦτο οἰκεῖος τοῦ βασιλέως. Περὶ δὲ τῆς λέξεως ταύτης ἔγραψα ἄλλοτ' ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὑπὲρ τοῦ Φλωρεντίνου Ἰακώβου De Morellis προστάγματος τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου Ἡ' τὰ ἐξῆς· «Ὅσον γινώσκω, δὲν ἐμελετήθη μέχρι τοῦδε ἀκριβέστερον ἢ σημασία τῆς ἐκφράσεως ταύτης, οὐδ' ἐξητάσθη ἢ πρὸς τὴν βασιλείαν σχέσις τῶν λεγομένων οἰκείων. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ πρόσταγμα δὲν σαφηνίζει μὲν τίνες αἱ πρὸς τὴν βασιλείαν ἀναλαμβανόμεναι ὑποχρεώσεις τοῦ εἰς τοὺς οἰκεῖους τασσομένου, ἀλλὰ μανθάνομεν οὐχ ἦττον ἐξ αὐτοῦ ἐν τῶν δικαιωμάτων τοῦ τιμηθέντος ὡς οἰκείου, τὴν εἰς αὐτὸν παρεχομένην ἄδειαν τοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ θυρεῷ ποιεῖσθαι χρῆσιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διασήμου (τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ). Θεωρητέον δὲ τοῦτο ἀντίστοιχον περίπτου τῆς παρ' ἡμῖν παρασημοφορίας»².

Σύγχρονος δὲ τοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ Ἰωάννου ὑπῆρξεν ὁ Μανουὴλ Γουδέλης, ἐν ἐπ' ἴσης εὐρίσκομεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Παλαιολόγου ἄρξαντα τῷ 1418 πιθανῶς ἐν

¹ Miklosich-Müller Acta et Diplomata. Τόμ. Β' σ. 361, 388, 400, 499.

² Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Δ' σ. 194. Ἠββλ. τὰ γραφέντα ὑπὸ Θ. Οὐμπένσκη περὶ τῶν ἐκφράσεων οἰκειανὸς ἄνθρωπος, θρηπὶὸς ἄνθρωπὸς μου ἄνθρωπὸς μου ἐν τῷ Bulletin de l'Institut archéologique russe à Constantinople Τόμ. 5' σ. 217 κ. ἐ.

Θεσσαλία κατὰ τι σημεῖωμα θεσσαλικοῦ κώδικος, ἀποκειμένου νῦν ἐν τῇ Ἀμβροσιακῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μεδιολάνου. ὑπὸ τὸν ἀρ. F 130 sup.¹.

Τῶν δ' ἐπὶ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου εἰς τὸν οἶκον Γουδέλη ἀνηκόντων ἀνδρῶν ἰσχυρότατος ὑπῆρξεν ὁ Δημήτριος. Τοῦτου ποιεῖται μνηεῖον ὁ ἱστοριογράφος τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου Σίλβεστρος Σγουρόπουλος (Συρόπουλος) ὡς κληθέντος ἐπὶ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου μετὰ τοῦ Δημητρίου Χρυσολωρᾶ καὶ Δημητρίου Ἀγγέλου τοῦ Φιλομμάτου εἰς σύνοδον ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων². Τὴν δὲ ἰσχὺν τοῦ Δημητρίου Γουδέλη παρὰ τῇ αὐτοκράτορι ἐκείνῃ δεικνύει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι, ὅτε ἡ αὐθεντία (Signoria) τῆς Φλωρεντίας ἀνέθηκε τῇ 1416 εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα Φλωρεντῖνον Bartoli Bettino νὰ παρακαλέσῃ τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Παλαιολόγον, ὅπως παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Φλωρεντίνους προνόμια τινα, ὧν ἀπήλαυε πρότερον ἐν τῇ βυζαντιακῇ Ἀνατολῇ ἢ εἰς τὴν Φλωρεντίαν τῇ 1405 περιελθοῦσα Πίζα, συνέστησεν εἰς τὸν συμπολίτην ἐκεῖνον, ἵνα πρὸς τῷ Νικολάῳ Νοταρᾶ, πατρὶ τοῦ ἐπὶ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου μεγάλου δουκὸς, καὶ τῷ Ἰωάννῃ Χρυσολωρᾶ μεταχειρισθῇ παρὰ τῇ αὐτοκράτορι καὶ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Δημητρίου Γουδέλη³. Εἶνε δὲ οὗτος πιθα-

¹ Αὐτόθι: Τόμ. Ζ' σ. 153 ἀρ. 102.

² Historia vera unionis noui verae. Ἐκδ. Gregorillon. Ἐν Χάγῃ σ. 2' ἐπιτάλησαν δὲ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ὅτε μεσάζων ὁ Γουδέλης, Δημήτριος ὁ Χρυσολωρᾶς καὶ κυρὸς Δημήτριος ὁ Φιλομμάτης. Τούτων κακῶς στιχθέντων ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Χάγης, ἐ Gregorillon ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τὸ μὲν μεσάζων ἀπέζωκε διὰ τοῦ sequester, ἦτοι μεσίτης εἰρήνης, τὸ δὲ Γουδέλης ἐκλαβὼν ὡς γενικὴν καὶ συνδέσας μετὰ τῶν ἐπομένων κατεσκευάσε Δημήτριον Χρυσολωρᾶν ἄρχοντα (dominus) Γουδέλης. Ἴδε καὶ τὰς ἐν παραρτήματι τῆς ἐκδόσεως Συροπούλου Notae in historiam Concilii Florentini σ. 2.—Πρβλ. M. Treu ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Κ' σ. 108 σημ. 2.

³ Ἴδε τὸ ἰταλικὸν ἔγγραφο ἐκ τοῦ ἀρχείου Φλωρεντίας ἐν τῷ τμήματι Riformagioni, Carteggio della Signoria, Missive ὑπ' ἀρ. XXVIII τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ Ἰωσήφ Müller (Documenti sulle relazioni delle città Toscane coll' Oriente cristiano e coi Turchi. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1879 σ. 149). Ἐν τῷ

νώτατα ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ὑπὸ τὸ πλήρες ὄνομα Δημήτριος Παλαιολόγος Γουδέλλης ἐξάδελφος μὲν τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου, θεῖος δὲ τοῦ Ἰωάννου Η΄ Παλαιολόγου, ἄρα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος, ὁ μνημονευόμενος μεταξὺ τῶν μαρτύρων ἐν ταῖς μετὰ τῶν Βενετῶν συνθήκαις τοῦ Βυζαντίου ταῖς συνομολογηθείσαις κατὰ τὰ ἔτη 1406¹, 1418² καὶ 1423³.

Ἄγνωστον τέλος εἶνε τίς ἡ συγγένεια ἢ συνδέουσα πρὸς τὸν Δημήτριον Παλαιολόγον Γουδέλλην τὸν τελευταῖον ἐκ τοῦ οἴκου τούτου κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους γόνον Νικόλαον. Τούτου γίνεται μνεία τοῦτο μὲν παρὰ τῷ ἐκ Βριξίας (Brescia) Ἰταλῷ Οὐδερτίνῳ Πουσκούλῳ τῷ ὀλίγα μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔτη διατραγωδήσαντι ἐν τέσσαρσι βιβλίοις διὰ λατινικῶν στίχων τὰ κατ' αὐτὴν⁴, τοῦτο δὲ παρὰ τῷ αὐτόπτη τῆς ἀλώσεως Λατίνῳ ἐπισκόπῳ Μυτιλήνης Λεονάρδῳ τῷ Χίῳ ἐν τῇ μακρᾷ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε΄⁵. Τούτων ὁ Πούσκουλος λέγει περὶ τοῦ Νικολάου Γουδέλλη τάδε·

Creduntur; Nicolae, tibi praetexte, Gudello
cui cognomen erat, Pegaeae limina portae.
Haud ille inferior Grittus Baptista fidelis
jungitur huic socius.

ἐγγράφῳ τούτῳ ὁ Γουδέλλης ὀνομάζεται Godelli, εἴτ' ἐκ λάθους μεταγραφῆς ἐν αὐτῷ εἴτ' ἐκ παραναγνώσεως τοῦ ἐκδότου.

¹ Miklosich-Müller Acta et Diplomata Τόμ. Γ' σ. 153.

² Αὐτόθι σ. 162.

³ Αὐτόθι σ. 172.

⁴ Ἐκδ. *Ellissen* ἐν τοῖς *Analekten der mittel- und neugriechischen Literatur*. Ἐν Λειψία. 1857. Παραρτ. Τόμ. Γ' σ. 64 στ. 157 κ. ἐ. Ἐκδ. *Dethier* ἐν τοῖς *Monumenta historica Hungariae* τῆς ἐν Βουδαπέστη Ἀκαδημίας Τόμ. XXII μέρ. α' σ. 215 στ. 157 κ. ἐ. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξετυπώθη μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐνεκα τῶν πολλῶν ἐν αὐτῷ σφαλμάτων, ἀλλὰ κέκτηται ἀντίτυπον αὐτοῦ, φιλοφρόνως σταλέν μοι ὑπ' αὐτῆς.

⁵ Ἐκδ. λατινικῆς *Migne* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Παιρολογίᾳ Τόμ. ΡΝΘ' σ. 936.— ἐκδ. λατινικῆς παρὰ *Dethier* ἐνθ' ἀν. Τόμ. XXI μέρ. α' σ. 588 § 25.— ἐκδ. ἰταλικῆς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ 1668 ὑπὸ *Sansovino* παρὰ *Dethier* ἐνθ' ἀν. σ. 614 § 25, ὅπου τὸ ὄνομα τοῦ Γουδέλλη γράφεται *Gudello*.

Διὰ τῶν στίχων τούτων μαρτυρεῖται ἡ εἰς τὸν Νικόλαον Γουδέλην μετὰ τοῦ Βενετοῦ Βαπτιστοῦ Γρίττη κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ἀνάθεσις τῆς φυλάξεως τῆς πύλης τῆς παρὰ τὸ ἀγίασμα τῆς Ζωοδόχου πηγῆς, τῆς ἄλλως καλουμένης πύλης τῆς Σηλυβρίας¹. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς κατανομῆς τῶν δυνάμεων τῆς ἀμύνης δὲν συμφωνοῦσιν ἄλλαι πηγαὶ ὡς πρὸς τοὺς ἀμύντορας ταύτης τῆς πύλης². Οὕτως ὁ μὲν Γεώργιος Φραντζῆς³ λέγει, ὅτι ἡ φύλαξις τῆς πύλης τῆς Σηλυβρίας εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν Θεόφιλον Παλαιολόγον, κατὰ δὲ τὸν Βενετὸν Νικόλαον Βάρβαρον τὴν φύλαξιν αὐτῆς εἶχεν ἀναλάβει ὁ Βενετὸς Νικόλαος Μοτσενῆγος⁴. Ἄλλ' αἱ ἀντιφωνταὶ αὗται φαίνονται δυνάμεναι νὰ συμβιβασθῶσιν, ἂν ἀποδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Πούσκουλος, λέγων *limina portae Pegaiae*, θέλει νὰ σημάνη οὐχὶ αὐτὴν τὴν πύλην τῆς Σηλυβρίας, ἀλλὰ τὰς παρ' αὐτὴν πυλίδας⁵.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πουσκούλου περὶ τοῦ Νικολάου Γουδέλη. Ἡ δὲ περὶ αὐτοῦ εἶδησις Λεονάρδου τοῦ Χίου εἶνε δυστυχῶς ἐπισφαλῆς πως ἔνεκα συγχύσεως τοῦ οἰκείου χωρίου ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ λατινικοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀστοχίας τῆς ἰταλικῆς μεταφράσεως⁶. Καὶ ἐπέτρεψε μὲν ἡ

¹ Ἴδε περὶ τοῦ ταύτισμοῦ τῆς πύλης *Dethier* ἐνθ' ἀν. ἐν σημ. τῆς σ. 215 γ. ε.— Πασπάτη Βυζαντινὰ μελέται. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1877 σ. 76, 77.— Τοῦ αὐτοῦ Πολιορκία καὶ ἄλλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐν Ἀθήναις. 1890 σ. 54.

² Τῶν νεωτέρων, ἀκολουθῶν τῇ Πουσκούλῳ, τάσσει τὸν Νικόλαον Γουδέλην παρὰ τὴν πύλην τῆς Σηλυβρίας ὁ *Schlumberger* *Le siège, la prise et le sac de Constantinople par les Turcs en 1453*. Ἐν Παρισίοις. 1914 σ. 99.— ἐλλ. μετάφρ. Σπυρ. Π. Λάμπρου Κωνσταντίνος Παλαιολόγος καὶ ἡ ἄλλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐν Ἀθήναις 1914 σ. 121 γ. ε.

³ Ἐκδ. Βόννης σ. 258, 19 γ. ε.

⁴ *Nicola Barbaro* *Giornale dell' Assedio di Costantinopoli* ἐκδ. *Giornal*. Ἐν Βιέννῃ. 1856 σ. 16.—ἐκδ. *Dethier* ἐνθ' ἀν. Τόμ. XXI μέρ. α' σ. 724.

⁵ *Dethier* ἐνθ' ἀν. Τόμ. XXII μέρ. α' σ. 215 σημ. **.

⁶ *Demetrius socer N. Palaeologo, Nicolausque Gudelli gener* ἐν ταῖς

σύγχυσις αὕτη νὰ διαγνωσθῆ οὐχ ἴττον, ὅτι ὁ Νικόλαος Γουδέλης ἦτο γαμβρὸς τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου, ἀλλὰ καὶ ἦγαγε τὸν Muralt εἰς τὴν ἀποδοχὴν ἀνυπάρχτου Νικηφόρου Γουδέλη (Gudelle)¹. "Ἄλλως δ' ὁ Λεονάρδος" παρὰ τὰ μαρτυρούμενα ὑπὸ τοῦ Πουσκύλου λέγει, ὅτι εἰς τὸν Νικόλαον Γουδέλην μετὰ τοῦ πενθεροῦ ἀνετέθη νὰ διατρέχῃ τὴν πόλιν μετ' ἐνόπλων ἀνδρῶν, παρέχοντες βοήθειαν ὅπου παρίστατο ἀνάγκη.

Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸν οἶκον Γουδέλη ἐν τοῖς βυζαντιακοῖς χρόνοις, οὐδὲ παρίσταται εὐκόλος ἢ παρακολούθησις τῆς συνεχίσεως τῶν τυχῶν τοῦ οἴκου τούτου κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας. Παρατηροῦμεν δὲ μόνον, ὅτι ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας εὐρίσκομεν ἐν Μάνη ἐν τῇ περιφερείᾳ Λεύκτρου, ἐν τῇ κωμοπόλει Φαγριάνικα καὶ ἐν τῇ πλησιοχώρῳ Ἀραχώθῃ οἰκογενείας φερούσας τὸ ὄνομα Γουδέλη καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 βλέπομεν ἐκ σωζομένων ἐγγράφων τὸν Ἀθανάσιον Γουδέλην ἀναλαμβάνοντα τὴν ἀρχηγίαν ἀτάκτων σωμάτων τῆς Μάνης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄνομα Γουδέλης δὲν εἶνε τῶν κοινῶν ἐν τῇ ἐλληνικῇ ὀνοματολογίᾳ, οὐδαμῶς θὰ ἦτο παράδοξος ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι οἱ Γουδέλαι τῆς Μάνης εἶνε ἀπόγονοι τῶν τοῦ Βυζαντίου, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ πληρωθῆ τὸ χάσμα τὸ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, καθ' ἣν ἔπεσε μετὰ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος ὁ Νικόλαος Γουδέλης, καὶ τῶν χρόνων ἐκείνων τῆς τουρκοκρατίας, καθ' οὗς εὐρίσκομεν οἶκον Γουδέλη ἐν Μάνη.

ἐκδόσεις Φιλίππου Louierri ('Ἐν Φραγκοφορτίῳ. 1578), Πετροπόλεως (1885) καὶ Dethier ἐνθ' ἀν. — Demetrius socer N. Palaeologus, Nicolausque Gudelli gener ἐν τῇ ἐκδόσει Μίμη Ἑλληνικῆς πατρολογίας Τόμ. ΡΝΘ' σ. 935 Η.— Demetrio suocero di N. Paleologo, et Nicolo genero di Guallo ἐν τῇ ἰταλικῇ μεταφράσει κατὰ τὴν ἐκδόσιν Dethier ἐνθ' ἀν.

¹ Muralt Essai de chronographie byzantine. 1057-1453. Ἐν Πετροπόλει. 1871 σ. 885 ἀρ. 41.

² Ἐνθ' ἀν.